

Azt a folyamatot mutatom be, amely a veszprémi Pannon Egyetemen zajlott az elmúlt 5 év során. A Színháztudományi Tanszék vezetője, Pintér Márta Zsuzsanna kereste meg Gabnait, és fogalmazta meg drámapedagógiai képzés iránti nyitottságát. Először 2010-ben dráma- és színházpedagógia szakirányú pedagógusképzést indítottunk el. Ezt követte 2011-ben a BA szakosok számára hirdetett drámajáték specializáció (ez a képzési forma azóta megszűnt), majd a drámapedagógia-tanári MA képzés akkreditáltatása két féléves, egyszakos változatban pedagógusok számára és öt féléves, kétszakos változatban BA diplomával rendelkezők számára. Drámapedagógia-tanári MA képzés először 2012 szeptemberében indult nappali és levelező formában második szakként. Mindmáig a Pannon Egyetem az egyetlen intézmény, ahol ilyen *tanári diplomát* lehet szerezni. A képzés oktatói a drámapedagógus szakma jelesei.¹¹

Alkalmazkodva az osztatlan tanárképzéshez az OFI műhelyében megszületett egy osztatlan képzési forma képzési és kimeneti követelményrendszere is. A kormányrendelet a tanárképzés rendszeréről¹² megnevezi a művészetek műveltségi területen a dráma- és színházismeret-tanári 4+1 éves tanári szakot, mely 2013 szeptemberétől vált indíthatóvá azokban az intézményekben, ahol folyt ilyen jellegű mesterképzés korábban. Elindeztünk. Nincsenek „előadásaink”, az elméleti ismereteket is gyakorlatba ágyazottan tanítjuk, sok óraadó tanárral dolgozunk, akik különféle drámajátékos megközelítések szakemberei, mindannyian drámapedagógiai eszköztárat használunk a tanítás folyamatában. Mozgásra alkalmas térben tömbösített órarenddel dolgozunk. A mi diákjaink *nem hallgatók*: a foglalkozásokon cselekvő részvételt várunk el.

A dráma mint oktatási eszköz és fejlesztő tevékenység még mindig nem kapott méltó helyet az *általános tanárképzésben*. Olykor választható órán találkozhatnak vele hallgatók. Pedig a drámapedagógia eszköztárával a pedagógusképzés több fontos területén jelentős eredményeket lehetne elérni. A drámás készség- és képességfejlesztés, kommunikációs tréningek, helyzetgyakorlatok, szituációs játékok a tanári kompetenciafejlesztés, szakmódszertani fejlesztés hasznos eszközei lehetnének. A tanárjelöltek megfogalmazzák: sokat segítenek a módszerek személyes módszertanuk kialakításában. A nyilvánosság túsítésének erősítésére legjobb eszközök a különféle produkciós helyzetek. Mikrotanítás során szerephelyzetben élhetik át, mit érez egy diák tanítási órán, és hogyan reagálnak ők tanárszerepben. Mindenekfölött fontos helye van a „drámás gondolkodásmód” megismerésének: a történetek, konfliktusok, helyzetek, döntések megvilágítása a dráma eszköztárával, a saját élményű tanulás megtapasztalása, a belülről (szerepből) folytatott ismeretszerzés folyamata és ennek oktatási lehetőségei elengedhetetlenek egy korszerű szemléletű pedagógus módszertanából, hiszen a diákok érdeklődésének felkeltése, aktivitásra serkentése nélkül ma nehéz feladat. Végzett hallgatóink munkáiból egyet emelek ki tanulmányom zárásaként: a szerző – Kadosáné Vincze Valéria – *főiskolai* kurzusain alkalmaz drámapedagógiát.¹³

Statisztikai adatok

Szabó Zsófia

Az 1993. szeptember 1-jén hatályba lépett törvény a közoktatásról az oktatásért felelős miniszter és a Kormány szabályozási feladatai között határozta meg a statisztikai adatszolgáltatás körét és rendjét.¹⁴

A drámapedagógus végzettségük jelenlétét területi bontásban mutató táblázatok adatai¹⁵ Budapest vezető szerepe mellett a hátrányos helyzetű területek kiemelkedő jelentőségét mutatják.

Drámás szakképzettséggel rendelkező pedagógusok az általános iskolai nevelés-oktatásban

Az általános iskolai feladatot ellátó 2325 intézmény közül 687 iskolában dolgozik a rendszerben *szakképzettség* címszó alatt – a rögzített adatban „*dráma*” szó szerepel – valamilyen drámapedagógus alapidomával rögzített tanár. Ez az intézmények 29,54%-át jelenti. 486 iskola 1 fő (486 fő), 134 intézmény 2 fő (268 fő), 42 általános 3 fő (126 fő), 16 darab 4 fő (64 fő), 7 intézmény 5 fő (35 fő), 1 iskola 6, illetve 7 fő drámás végzettségű

¹¹ Azóta a drámapedagógia-tanári MA szak sorsa megpecsételődött. Módosult a felsőoktatási törvény, a tanárképzés területén visszaállítva a kétszakos, osztatlan képzési formát.

¹² Magyar Közlöny 2012. évi 131. szám, 22315-22324.o.

¹³ „(...) e módszernek alkalmazása a felsőoktatásban elengedhetlenül szükséges egyrészt a hallgatók személyiségének gazdagításához, önismeretük szilárdításához, másrészt ezzel az ismeretmegközelítési móddal megismerkedve hallgatóim leendő tanítóként munkájuk során a drámapedagógia eszközeivel erősíthetik, hatékonyan fejleszthetik diákjaik személyiségét, s hozzájárulhatnak ahhoz, hogy cselekvő, sokszínű, érdekes, érzékeny fiatalok kerüljenek ki az iskolapadokból. (...) A drámajátékok módszereinek alkalmazása, oktatása egyenesen követelmény kellene, hogy legyen a felsőoktatási intézményekkel szemben.” Kadosáné Vincze Valéria (2008): Egy magyar lovagregény a XVII. századból – és a drámajáték. ELTE PPK.

¹⁴ Az adatbázist, a teljes iskolai statisztikát a tanulmány teljes változata tartalmazza.

¹⁵ A táblázatok a kutatás archívumában.

pedagógust foglalkoztat. A 687 általános iskolában összesen 992 drámapedagógus szakképzettsgű pedagógus van jelen. Ez az általános iskolai pedagógusok 1,31%-a. A legtöbb drámatanárt foglalkoztató intézmény a kőbányai Janikovszky Éva Magyar – Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és a budakeszi Széchenyi Általános Iskola.

Drámás szakképzettsggel rendelkező pedagógusok az általános iskolai nevelés-oktatásban, területi bontásban

Mind a drámapedagógusokat alkalmazó intézmények száma, mind a drámás alapidiplomások létszáma és aránya tekintetében Budapest rendelkezik a legnagyobb volumennel (113 intézmény, 152 fő). A második és harmadik helyet két hátrányos helyzetű terület – Borsod-Abaúj-Zemplén (70 intézmény, 115 fő) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (66 intézmény, 107 fő) – foglalja el. A drámapedagógus végzettségű tanárokat alkalmazó általános iskolák számának és a megye összes hasonló intézményszámának összevetésekor a főváros elveszti vezető szerepét, Komárom-Esztergom megyében az általános iskolák majdnem fele (47,37%) rendelkezik dráma szakképesítésű munkavállalóval. Zala (43,59%) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (40,99%) megye is 40% feletti mutatókkal rendelkezik. A legkevesebb drámás diplomával rendelkező tanárt foglalkoztató megye Tolna (7 iskolában 8 ilyen pedagógus). A megye általános iskoláinak számához viszonyítva Baranya rendelkezik a legkevesebb drámapedagógussal (12,05%).

Drámás végzettséggel rendelkező pedagógusok jelenléte a gimnáziumi nevelés-oktatásban

A gimnáziumi feladatot ellátó középiskolák közül 161 intézmény jelezte, hogy náluk drámapedagógus szakképzettsggel rendelkező pedagógus dolgozik. Ez az ország összes gimnáziumának közel egynegyedét jelenti. Ha a részletes adatokat megnézzük: 132 intézmény foglalkoztat 1 főt, 23 iskola 2 főt, 3 gimnázium 3 főt, 2 középiskola 4 főt, 1 intézmény pedig 8 főt. Ez összesen 203 főállású drámatanárt jelent, ez a gimnáziumi pedagógus létszám 1,13%-a. A legtöbb drámadiplomás tanárt foglalkoztató gimnázium a Miskolci Zrínyi Ilona Gimnázium (4 fő), itt drámatagozat működik. A tiszaujvárosi Eötvös József Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégiumban (4 fő) mind a tánc és dráma, mind a 2013/14-es tanévtől bevezetett dráma és tánc tantárgyat tanulják az iskola diákjai. A legtöbb drámatanárt (8 fő) a budapesti Vörösmarty Mihály – drámatagozatos – Gimnázium foglalkoztatja.

Drámás szakképzettsggel rendelkező pedagógusok a gimnáziumi nevelés-oktatásban, területi bontásban

A területi részletezés az általános iskolákéhoz hasonló képet mutat. A drámapedagógus végzettséggel rendelkezők és foglalkoztató intézményeik száma és aránya tekintetében a gimnáziumoknál is Budapesté a vezető szerep (38 intézmény, 55 fő). A második és harmadik helyet Borsod-Abaúj-Zemplén (16 intézmény, 26 fő) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (15 intézmény, 17 fő) foglalja el. A drámapedagógus végzettségű tanárokat alkalmazó gimnáziumok és a megye intézményszámának összehasonlításában Budapest helyét szintén egy hátrányos helyzet szempontjából kiemelkedő térség, Borsod-Abaúj-Zemplén (40%) veszi át. A második helyen Vas megye (38,43%), a harmadikon pedig Csongrád (32%) áll. Borsod-Abaúj-Zemplén megye eredményében közrejátszhat a miskolci Zrínyi Ilona Gimnázium drámatagozata, Csongrádban pedig a szentesi Horváth Mihály Gimnázium két évtizedes hagyománya. Megyei bontásban a legkevesebb drámapedagógus alapidiplomás tanárt Nógrádban (2 gimnáziumban 2 főt) alkalmazzák. A megye területét és lakosságszámát figyelembe véve a gimnáziumok száma is alacsony (11 intézmény), így a relatív, a megyei intézményszámhoz viszonyított arány szempontjából Jász-Nagykun-Szolnok megye áll az utolsó helyen (13,79%).

Drámás végzettséggel rendelkező pedagógusok a szakközépiskolai és szakiskolai nevelés-oktatásban

A *szakiskolai* tanterv nem tartalmaz dráma és tánc tárgyat, a hároméves, szakmára felkészítő szakiskolákban elenyésző a dráma jelenléte. A szakiskolák közül 29 középiskola 1 fő, 2 pedig 2 fő „drámás” szakképzettsgű pedagógust foglalkoztat. Ez összesen 31 szakiskolai feladatot ellátó intézményt és 33 drámatanárt jelent, ez az összes intézmény 6%-a. A *szakközépiskolai* nevelés-oktatás feladatnál a drámapedagógusok intézményi jelenléte hasonló arányokat mutat, mint a gimnáziumi vagy általános iskolai. 68 szakközépiskolában 1 fő, 2 intézményben 2 fő, 1 iskolában 3 fő, 1 szakközépben pedig 13 fő drámás diplomával rendelkező tanárt foglalkoztatnak, ez 72 intézményben 88 pedagógust jelent. A drámás szakképzettsgűeket alkalmazó intézmények aránya az összes szakközépiskola számához viszonyítva 10%. Az egyik legtöbb drámatanárt foglalkoztató intézmény a miskolci Berzeviczy Szakközépiskola és Szakiskola, melynek kereskedelmi-vendéglátó, illetve turisztikai profilja nem is indokolná a kiemelkedő létszámot. A másik a budapesti Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola, ahol „színházi és filmszínész szakmairányú gyakorlatos színész” szakképzés, drámajátékvezető-képzés, valamint „színész II.” szakképesítés folyik. A szakközépiskolák esetében két megye, Jász-

Nagykun-Szolnok és Nógrád nullás adatot rögzített. A szakiskolák esetében ez a szám több: összesen hét megye nem rendelkezik drámás végzettségű tanárral. A drámapedagógusokat foglalkoztató intézmények azokban a megyékben produkálnak kiemelkedő intézményszámot és pedagóguslétszámot, ahol színházhoz kapcsolódó szakképzés folyik. Szakképző iskolák szempontjából a legtöbb intézményszámmal és drámapedagógussal rendelkező terület Budapest (13 intézmény, 25 fő) és Borsod-Abaúj-Zemplén (11 intézmény, 14 fő). A megyei szakközépiskolák számához viszonyítva Bács-Kiskun megye rendelkezik a legmagasabb aránymutatóval (23,33%). A szakiskolai feladatellátásnál Budapest háttérbe szorul, és Borsod-Abaúj-Zemplén (6 intézmény, 7 fő), illetve Zala (17,65%) veszi át a vezető szerepet. A fővárosban a drámatanár végzettségűeket alkalmazó intézmények aránya meglehetősen kicsi, szakközépiskoláknál 7,83%, szakiskoláknál pedig 3,03%.

Drámapedagógiai képzésben szakvizsgázott pedagógusok Magyarországon

A drámapedagógus szakvizsga a tanár-továbbképzési rendszerben tanárképző intézményben, drámapedagógia területen pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzési szakon szerezhető meg. A képzés feltétele valamilyen pedagógus diploma megléte. Az oklevél megnevezése: szakvizsgázott pedagógus, drámapedagógus, illetve szakvizsgázott pedagógus drámapedagógia szakterületen. Ez 1316 drámás szakképzettségű és 582 drámapedagógus szakvizsgázott tanárt, összesen 1898 főt jelent.¹⁶ Az adatelemzés időpontjában, 2015 júniusában a kutatás alapját képező KIR 582 drámapedagógus szakvizsgával rendelkező pedagógust tartott nyilván. Ebből 467 általános iskolai, 78 gimnáziumi, 11 szakiskolai és 26 szakközépiskolai nevelés-oktatás feladatellátásban dolgozott.

Drámapedagógia területen szakvizsgázott pedagógusok létszáma megyei bontásban

A legtöbb szakvizsgázott drámapedagógus Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tanít. Az általános iskolai nevelés-oktatásban ez 69 főt, a gimnáziumi oktatás területén 9, szakképzésben pedig 7 pedagógust jelent. Kiemelkedő létszámmal rendelkezik még Budapest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. A keleti országrész hátrányos helyzetű megyéiben a drámapedagógusok gyakoribb alkalmazásának több oka is lehet. Egyrészt annak felismerése, hogy a drámapedagógia komplex személyiségfejlesztő hatása segít a hátrányok leküzdésében, a különböző társadalmi szerepek elsajátításában, a társas kapcsolatok építésében és a beilleszkedésben. Másrészt a már fent említett dráma tagozatos általános és középiskolák, amelyek műhelyként is működnek és segítenek a módszer megismertetésében. A legkevesebb drámapedagógia területen szakvizsgázott pedagógust Baranya (3 fő), Nógrád (4 fő) és Somogy (4 fő) megyében foglalkoztatják. Nógrád és a dél-dunántúli régió megyéi (Tolna, Baranya, Zala) vannak a legkedvezőtlenebb helyzetben.

Drámás tantárgyat tanítók Magyarországon

Arra vonatkozó következtetést a korábbi adatokból nem lehet levonni, hogy milyen keretek között, önálló tantárgyi keretben vagy más tárgyak tanítása közben alkalmazott módszerként hasznosítják tudásukat képzett kollégáink. A következőkben azok az intézmények és pedagóguslétszám kerül górcső alá, ahol a KIR-ben az iskolák az intézményben tanított tantárgyhoz valamilyen *drámás* (kerettantervi megnevezése: *dráma és tánc, művészetek – dráma és tánc, 2013/14-es tanév előtt tánc és dráma*) tantárgyat rögzítettek. Az általános iskolai nevelés-oktatásban 192, gimnáziumi nevelés-oktatásban 88, szakiskolai nevelés-oktatásban összesen 4, míg szakközépiskolai nevelés-oktatásban 21 intézmény jelezte, hogy főállású vagy óraadó pedagógusa *dráma és tánc/tánc és dráma* tantárgyat tanít. Az adott feladatellátás országos intézményadatával összevetve ez az általános iskolákban az intézmények 8,26%-át, gimnáziumban 13,64%-át, szakiskolai feladatellátásban 0,57%-át szakközépiskolai képzésben pedig 3,72%-át jelenti. A legtöbb, *drámás tárgyat* tanító pedagógust foglalkoztatja az orosházi Táncsics Tehetséggondozó Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium, ahol a gimnáziumi feladatellátásban 5 főnél rögzített az iskola tanított tantárgyként drámás tárgyat.

Drámás tantárgyat tanító pedagógusok jelenléte az általános iskolában

A fent jelzett 192 intézményből 176 iskola rögzített 1 fő, 16 intézmény 2 fő drámás tantárgyat tanítót. Ez összesen 208 dráma és tánc tantárgyat tanító pedagógust jelent. Ez a létszám e feladatellátásban résztvevő összes pedagóguséhoz viszonyítva 0,27%¹⁷. Megállapítható, hogy az általános iskolák közel 8,5%-a választja a dráma és tánc tantárgyat, s a választás tényét rögzíti is a KIR-ben. Figyelembe véve azonban az általános iskolai nevelés-oktatásban drámás szakképzettséggel rendelkezők számát (687 intézmény 992 pedagógus) azt

¹⁶ Az adat megbízhatóságát csökkentheti az adatrögzítés bizonytalansága és pontatlansága. A KIR nem definiálja pontosan, hogy mi a szakképzettség/pedagógus szakvizsgák/egyéb továbbképzések pontos meghatározása. Előfordul, hogy pedagógus szakvizsgán szerzett drámapedagógus oklevelet mindkét kategóriában rögzítik.

¹⁷ A mutató értelmezéséhez figyelembe kell venni, hogy a KIR oktatott tantárgy moduljában az *alsós tanítóknál nem kell* külön tantárgyat rögzíteni. Így az alsó tagozaton a szabad órakeret terhére választott dráma és tánc tantárgy gyakoriságára nem lehet következtetéseket levonni.

kell feltételezni, hogy az adat nem tükrözi a valóságot. Ennek egyik oka lehet, hogy mivel a kerettanterv kötelezően választható dráma és tánc tantárgya csak heti 1 órát ír elő, a pedagógusok a tárgyat csak valamely nagyobb óraszámú tanított tantárgy mellett oktatják, és a KIR-ben nem az összes tanított tárgyat, hanem csak a nagyobb óraszámúakat rögzítik. Valószínűsíthető, hogy az adatszolgáltatásban csak azok az intézmények szerepelnek, ahol teljes vagy részmunkaidős drámatanár tanítja a tantárgyat. Erre utal, hogy a forrásban intézményenként 1, maximum 2 fő szerepel. Bár az adatfelvitel bizonytalansága miatt az elemzés nem megbízható, az mégis látható, hogy a tárgy szempontjából a legmagasabb intézményszám Budapesten (23 iskola) mutatkozik, ami egybevégt a drámás szakképzettséggel foglalkoztató iskolák magas számával (113). A KIR adatai szerint a fővárosban drámás szakképzettséggel foglalkoztatott pedagógusok közül (152 fő) 25 tanítja a dráma és tánc tantárgyat. Dráma tantárgy tekintetében a legalacsonyabb intézményszám (3 iskola) és pedagógusszám (3 fő) Tolna megyében van. Ha az adatokat a megyék intézményszámához, illetve pedagógusállományához viszonyítjuk, más sorrendet és eredményt kapunk. A dráma és tánc tantárgyat tanító pedagógust alkalmazó intézmények százalékos aránya az általános iskolák számához viszonyítva Bács-Kiskun megyében a legmagasabb (12,12%), Fejér megyében a legalacsonyabb (4,81%). A tantárgyat tanító tanárok megyei pedagóguslétszámhoz mért aránya Vas megyében a legmagasabb (0,55%), Fejér megyében a legalacsonyabb (0,16%).

Drámás tantárgyat tanító pedagógusok a gimnáziumi nevelés-oktatásban

A gimnáziumi nevelés-oktatásban a dráma és tánc tantárggyal rögzített pedagógusok száma 88 intézményben 119 fő. Ebből 69 gimnázium alkalmaz 1 főt, 13 intézmény 2 főt, 1 középiskola 3 főt, 4 gimnázium 4 főt, s 1 már említett intézmény 5 dráma tantárggyal rögzített pedagógust. Ez a szám a gimnáziumok 13,64 és a gimnáziumi tanárok 0,66%-át teszi ki. Az eredmény a gimnáziumokban a dráma és tánc tantárgy erősebb jelenlétét mutatja. A gimnáziumok pedagógiai programjában leggyakrabban a 9. és 11. évfolyamon szerepel a dráma és tánc heti 1 órában. A legtöbb drámás tárgyat tanító pedagógust foglalkoztató intézmény a már említett orosházi, ahol a gimnáziumi feladatellátásban 5 főnél rögzítette az iskola a KIR-ben a dráma és tánc tantárgyat. A kiemelkedő mutatót az intézmény létszáma magyarázza. Míg a dráma tantárgy tanításának szempontjából az általános mutatók jobbak, mint az általános iskolai feladatellátásban, addig a gimnáziumoknál több megyében fordul elő, hogy egyetlen dráma és tánc tárgyat tanító sem szerepel a KIR adatai közt (Heves, Komárom-Esztergom és Nógrád). A legmagasabb intézményszámot és pedagóguslétszámot a gimnáziumok esetében is Budapest mutatja. A megyei intézményszámhoz és tanárlétszámhoz viszonyított arányok tekintetében azonban Jász-Nagykun-Szolnok megye veszi át a vezető szerepet, ahol az intézmények 31%-ában, összesen 12 fő drámás tantárgyat oktató alkalmazottat rögzítettek a KIR-ben, ez a megye pedagógusainak 1,9%-a. Az orosházi intézmény mellett 4 megyében található intézmény, ahol 4 fő szerepel a KIR-ben dráma és tánc tantárgyat tanító pedagógusként. Budapesten a Than Károly Ókoiskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola, ahol a pedagógiai program szerint az ötéves, nyelvi előkészítő osztállyal induló gimnázium 9-12. évfolyamán, a többi gimnáziumi tagozaton a 9. évfolyamon heti 1 órában tanítanak dráma és tánc tantárgyat. Csongrádban a Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium PPR-jében a négy évfolyamos gimnázium 9. és 12. évfolyamán, a nyolc évfolyamos gimnáziumi képzésben pedig az 5., 9. és 12. évfolyamon szerepel a tárgy heti 1 órában. A Jászberényi Nagyboldogasszony Kéttannyelvű Katolikus Általános Iskola, Szakközépiskola, Gimnázium és Kollégium az 5. osztályos dráma és tánc tantárgy mellett a gimnázium 9. évfolyamán tanítja még heti egy órában a tárgyat (PPR). A Pest megyei Damjanich Gimnázium és Mezőgazdasági Szakiskola a nyelvi előkészítő gimnáziumi osztályok 10., a normál osztályok 9. évfolyamán választja a dráma és tánc tantárgyat.

Drámás tantárgyat tanító pedagógusok a szakközépiskolai és szakiskolai nevelés-oktatásban

A KIR programjában 21 szakközépiskola és 4 szakiskola jelezte, hogy pedagógusai dráma és tánc tantárgyat tanítanak. A szakközépiskolákban ez összesen 30 főt, szakiskolában pedig 5 főt jelent. Ez a szám a hazai szakközépiskolák alig 3%-a, az ott tanító pedagógusoknak pedig 0,16%-a. A mutatók azt bizonyítják, hogy a szakmai tantárgyak mellett csak kevés helyen és csekély óraszámúban van lehetőség órarendi óráként tanítani.¹⁸ A 21 intézmény közül 17 intézmény 1 fő, 1 iskola 2 fő, 1 szakközép 3 fő, és 2 szakképző pedig 4 fő dráma és tánc tantárgyat tanító pedagógust foglalkoztat. A szakközépiskolai nevelés-oktatásban 2 olyan intézmény is van, ahol 4-4 fő dráma és tánc tantárgyat tanító pedagógus szerepel a KIR adatbázisában. Az egyik a fent említett jászberényi iskola, a másik pedig a budapesti Than Károly Ókoiskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola. Mindkettő ugyanilyen pedagóguslétszámmal szerepel a gimnáziumok között, ami azt bizonyítja, hogy a két iskola nemcsak a gimnáziumi oktatásban alkalmazza a dráma és tánc tantárgyat, hanem szakközépiskolai feladatellátásban is. Ez állapítható meg az orosházi Tánacsics Mihály iskoláról is, ahol a gimnáziumi

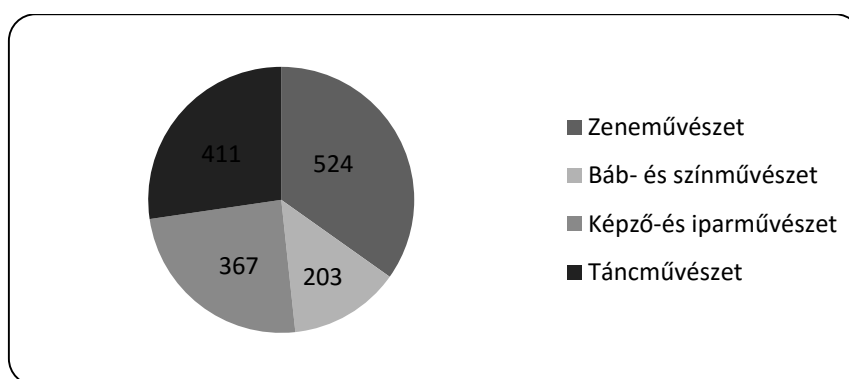
¹⁸ Pedig a szolgáltató szektor szakmáinál, ahol a megfelelő fellépés elsődleges fontosságú, a drámapedagógiának kiemelkedő szerep juthat.

nevelés-oktatásban 5, a szakközépiskolaiban 3 pedagógus szerepel a KIR-ben dráma és tánc tantárggyal. A 21 iskola közül 13 összetett intézmény, ahol a szakközépiskola mellett gimnázium is működik. Közülük 12 intézmény kihasználja a lehetőséget, mindkét intézményegységében tanít dráma és tánc tantárgyat. Területi megoszlás szerint a dráma és tánc tantárgyat oktató pedagógust foglalkoztató intézmények csomópontokat mutatnak, kiemelkedő mutatókkal rendelkezik Budapest és Jász-Nagykun-Szolnok megye.

A KIR-ben drámás tantárgyat rögzített 21 szakközépiskola közül összesen 3 intézmény foglalkozik „drámás” szakképzéssel: Hang-Szín-Tér Művészeti Szakközépiskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium; Pesti Magyar Színiakadémia Művészeti Szakközépiskola; Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola. A szakiskolai nevelés-oktatásban 4 intézményben összesen 5 pedagógusról jelezték, hogy drámás tantárgyat tanít iskolájában: Wesley János Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola és Kollégium; Than Károly Óvoda, Gimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola; Bem József Műszaki Szakközép- és Szakiskola, Békés Megyei Harruckern János Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium.

Alapfokú művészeti iskolák szín- és bábművészeti ága

Intézmények száma művészeti ág szerinti megoszlásban

Forrás: Oktatási Hivatal

(www.oktatas.hu/köznevelés/intezmenykereso/minositett-alapfokú-művészeti-iskolák/művészeti-ágak)

A színjáték tanszakon dolgozó tanárok száma 422 fő (az óraadókkal együtt). A *művészeti felsőfokú képzésben végzetek* száma 185 fő, ami a dráma és színjátéktanárok több mint egyharmadát, 43,83%-át teszi ki. (KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2013/2014) Mind az intézményszám, mind a tanulólétszám, mind az alkalmazott pedagógusok szempontjából a színjáték tanszak van a legkedvezőtlenebb helyzetben.

Drámás tantárgy a színjáték tanszakot működtető alapfokú művészeti iskolában

Az alapfokú művészeti iskolák tartalmi működését szabályozó rendelet alapján a 2011/2012-es tanévet megelőzően a főtárgy megnevezése *drámajáték* volt. A rendelet módosítása után a főtárgy *dráma- és színjáték* lett. (27/1998 MKM rendelet, 3/2011 NEFMI rendelet) Mindkét alaptantárgyat a „*művészeti tárgynak megfelelő szakirányú tanár, művészeti tárgynak megfelelő művész*” végzettséggel és szakképzettséggel lehet tanítani (2011. évi CXCV. törvény a köznevelésről 3. melléklet). A 2014. október 1-jei állapot szerint a tanítási év végén az országban a 85 színjáték tanszakot működtető alapfokú művészeti iskolában összesen 200 fő volt a színjáték tanszakon a pedagógusok száma.¹⁹ Ebből 11 iskola 0 fő, 42 intézmény 1 fő, 11 AMI 2 fő, 12 iskola 3 fő, 5 Ami 4 fő, 1 intézmény 5 fő, 1 AMI 6 fő, 1 ÁMK 20 fő és 1 művészeti iskola 49 fő művésztanárt foglalkoztatott. A 0 fős adat valószínűleg azokra az intézményekre vonatkozik, ahol tanszak szerepel az alapító okiratban, szakmai dokumentumban, de adott évben nem indult csoport. 74 intézményben működött színjáték tanszak. A három legtöbb dráma és színjátéktanárt foglalkoztató iskola a budapesti Nagy Imre Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, ahol 4 csepeli szintéren működnek színjáték csoportok, a salgótarjáni Cogito ÁMK, ahol 16 telephelyen folyik színművészet-bábművészet művészeti ágon oktatás, illetve a budapesti székhelyű KIMI, ahol 5 budapesti és 6 vidéki telephelyen működik színjáték tanszak. Ami a fő számok elemzésénél már kiderült, a területi bontás áttekintése megerősíti. Feladatellátási helyek szempontjából Szabolcs-Szatmár-Bereg megye áll az élen, ahol 13 AMI-ban van színművészet ág. Pedagógus tekintetében Budapestnek van kiemelkedő szerepe. Az adatok árnyalása miatt jelezzük, hogy a budapesti székhelyű KIMI (49 drámatanár) az egész országban tart fenn színjáték tanszakot. Színjáték tanszakon tanító drámatanár tekintetében három dél-

¹⁹ Forrás: KIR – Hivatalos Intézménytörzs. (Az Oktatási Hivaltól kutatás céljára kapott, nem közzétett adatok.)

dunántúli megye van a legrosszabb helyzetben, itt ugyanis nem működött színjáték tanszak és drámapedagógus. Baranyában az OH-nyilvántartás 4 színjáték-tanszakos AMI-t szerepeltet egy-egy telephellyel, ez a KIR adatbázisából hiányzik. Somogyban és Tolnában 3 ilyen intézmény van. Tolnában 1 iskola (Szekszárdi Garay János Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Pedagógiai Intézet) szerepel ugyan a KIR adatbázisában, de 0 fő jelen lévő pedagógussal; a vizsgált periódusban színjáték szak nem működött. Azt a következtetést lehet levonni, hogy a színjáték tanszak jelenléte a régióban bizonytalan. A képet bonyolítja, hogy az OH honlapon megjelenő Overtones Alapfokú Művészeti Iskola (Somogy megye) alapidokumentumai szerint 9 telephelyen működött színjáték tanszakot. Az intézmény, bár a KIR-ben nem szerepel, ellátja a régióban (Baranya, Tolna, Somogy, Zala) a színjátékos művészeti nevelés feladatát.

Összegzés

A drámás tantárgyat tanító intézmények és a dráma és tánc tantárgyat tanító pedagógusok adatainak elemzéséből megállapítható, hogy a drámás végzettséggel rendelkezők töredéke használja tudását tantárgyi keretek közt. Az általános iskolák kis hányada választja ötödik évfolyamon a *Hon- és népismeret alternatívájaként* a dráma és tánc tárgyat. Az adatok minden szegmensében kimutatható Budapest és a régió vezető szerepe. A területi különbségekről elmondható, hogy a nagy területű és népsűrűségű megyék mellett két hátrányos helyzetű megye (Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok) játszik kiemelkedő szerepet, míg Nógrád és Heves, illetve a dél-dunántúli Baranya és Tolna a drámatanítás tekintetében lemaradást mutatnak.

„A drámaoktatás helyzete a köznevelésben és a színházi nevelés a köznevelés eredményességéért” drámapedagógiai kérdőíves felmérés eredményei

A kérdőíves kérdezés a direkt megkeresés módszerével készült. A kérdőív minden, az adatbázisban szereplő, 1096 drámaoktatásban érintett intézményhez eljutott. A kérdőívet 82 intézmény töltötte ki, ez a megkérdezettek 7,48%-a. A válaszok mennyisége nem teszi lehetővé, hogy a kvantitatív vizsgálat eredményeit árnyaló megállapításokat lehessen megfogalmazni. Az egybeeső válaszokból általános jellemzőkre lehet következtetni.²⁰

Drámapedagógia a tervezési dokumentumokban

71 intézménynél megjelenik a pedagógiai programban, 68 iskolában a helyi tantervben, 78 válaszadónál a nevelési módszerek között. Kötelező tantárgyként 52 helyen, választható tantárgyként 11 intézményben, más tantárgyba integráltan 21 iskolában van jelen. A tantárgyi beágyazottság mellett a szakkör, iskolán kívüli tevékenység, tehetséggondozás, nyelv, művészeti oktatás tevékenységét jelölték meg egyéb megjelenési formaként. A *helyi tantervek* képe kiegészíti a statisztikai adatokból levont következtetéseket. A KIR tantárgyi rögzítésénél az alsós drámaoktatás nem jelent meg, a kérdőíves felmérésben 1-3. évfolyamon 16 intézmény (19,5%), 4. évfolyamon 18 (21,95%) jelezte, hogy alsó tagozaton drámaórákat tartanak. Ez megerősíti a feltevést, hogy az alsó tagozat tantárgyi struktúrájában *van* dráma. A válaszadók 58,5%-a (48 iskola) jelezte, hogy 5. évfolyamon a kerettantervi dráma és tánc szerepel a helyi tantervben. Ez megegyezik a KIR-ben szereplő mutatóval. A 6. évfolyamon 23 intézmény oktatja a tárgyat. A 7. évfolyamon 11, 8. évfolyamon 12 intézmény jelezte, hogy drámás tantárgyat tanít. A dráma és tánc választható volta miatt prognosztizálható volt, hogy a 9. évfolyamon kiemelkedő a tantárgy megjelenése (21 intézmény, 25,6%). A 10-12. évfolyamon csökken a tárgy jelenléte, 10. évfolyamon 7, 9. osztályban 9 intézmény szervez drámaórákat. Az egyéb kategóriában megjelenik drámapedagógiai tantárgy az érettségi utáni szakképzés, a sportiskolákban küzdelem és játék tantárgy keretén belül.

Óraszámok

22 iskola közölt óraszámot. Megállapítható, hogy 1-4. évfolyamon heti 1, illetve 2 óra, alapfokú művészetoktatásban heti 2, illetve 4 óra a legelterjedtebb. Az 5-6. évfolyamon 22 intézmény jelezte a heti 1 órás dráma és

²⁰ A 82 válaszadó intézmény nagy része az általános vagy speciális tantervű iskolák közül került ki (70 intézmény). Mellettük 9 alapfokú művészeti iskola, 1 művészeti szakközépiskola és 2 tagozatos iskola töltötte még ki a kérdőívet. Feladatellátás szerinti megoszlásban 58 általános iskolai, 12 alapfokú művészeti iskolai, 19 gimnáziumi és 6 szakközépiskolai feladatot ellátó iskola adott választ (egy intézmény egyszerre több feladatot is elláthat). Fenntartói megoszlásban: 69 intézmény KLIK, 3 állami, 2 NGM és 8 egyházi fenntartású. A kitöltő iskoláknak a kitöltés pillanatában összesen 37389 tanulója volt. Tanulólétszám tekintetében a legkisebb iskola 66, a legnagyobb 1395 tanulót tüntetett fel a kérdőívben. A 37.389 gyermekből 4.239 (11,34%) hátrányos helyzetű vagy halmozottan hátrányos helyzetű. A válaszadók közül 61 iskola alkalmaz SNI-integrációt, ami a kitöltő intézmények 74%-át jelenti. Ez fontos mutató, bizonyíték a drámapedagógia mint módszer tantárgyon belüli és tanórán kívüli komplex személyiségfejlesztő, készség- és képességfejlesztő alkalmazására. A drámapedagógiával érintett tanulók száma nagy szórást mutat, számuk a 4 főtől 770 főig terjed.

tánc kötelezően választható tantárgy jelenlétét. Emellett kimutatható a heti 0,5 órás tánc és dráma modul is az 5-6. évfolyamon. A 7-8. évfolyamon szinte nincs jelen drámapedagógia. A 9. évfolyamon a heti 1 órás dráma mellett kimutatható a drámatagozat és a művészeti szakképzés emelt óraszám is. A két legmagasabb óraszám: évi 180, illetve 288 óra. A magasabb évfolyamokon az órakeretben megjelenő dráma jelentősége csökken (összesen 3 iskola adott meg adatot), a szakképzése pedig nő (évi 96, 111, 180, 222, 288 óra). Megállapítható, hogy a drámapedagógia órakeretben leginkább az 5. és 9. évfolyamon van jelen.

A drámapedagógia tanításának feltételrendszere

Nagyon fontos adat a csoportbontásé. A legtöbb iskola nem él a csoportbontás eszközével. A kitöltők közül 53 válaszolta, hogy drámafoglalkozásai *osztálykeretben* zajlanak, 19 jelölt csoportbontást. A kismértékű kitöltöttség ellenére mind az óraszámokra, mind a csoportbontásra tett megállapítás projektálható. A drámapedagógiai órák tárgyi feltételeire vonatkozó kérdésekre alábbi válaszok születtek. 82 válaszoló közül 61 átalakítható osztályteremben, 10 speciális drámateremben, 32 más funkciójú teremben szervezi az oktatást. Rendelkeznek kivetítővel (51 intézmény), ritmushangszerekkel (48), CD lejátszóval (73), lappal (65), jelmezekkel, kellékekkel, tárgyakkal, díszletekkel (55), interaktív táblával (40), tükörrel (29), mozgatható székekkel (65), színpaddal (33), világítással (26), paravánnal (42). Az egyéb kategóriában színháztermet, illetve szőnyeget, hangosítást soroltak. 8 intézményben használnak tankönyvet (Fort-Kaposi-Nyári-Perényi-Uray: *Dráma és tánc 5-6.*, Montágh I.: *Tiszta beszéd*, Gabnai K.: *Drámajáték*, Kiss G.: *Bevezetés a színházi előadások világába*, Kósa V.-Előd N.: *Add tovább!*, Budai É.: *Színház az egész világ*, Kiss G.: *Színháztudomány középiskolás fokon*, Csákvári J.: *A dráma- és színházművészet korszakai*).

Drámapedagógia tanórán kívül

A tanórán kívüli tevékenységben a válaszadók 90%-ánál (74 iskola) jelenik meg a drámapedagógia. A szakkör (47), napközi (16), ünnepélyek (61), szabadidős tevékenységek (52) mellett az egyebek közt a következőket olvashatók: egész napos iskolai modul, iskolanapok, előadások, színdarab létrehozása, összefoglaló óra, tábor, Káva, művészetoktatás, művészeti iskola, tanulmányi verseny, versmondó verseny, líra-kör, tehetséggondozás. A tanórán kívüli drámapedagógia évfolyamonkénti megjelenése hasonló a tanóraihoz. Az alsó tagozaton 41-43 igen válasz érkezett, az 5-7. évfolyamon 51, 53, míg 8. osztályban 49-re csökken a szám. A középiskolában sokkal kisebb a pozitív válaszok száma (18-21). A tanórán kívüli programokon résztvevők létszáma nagy szórást mutat. A legkisebb érték 25 fő volt, a legmagasabb pedig egy egész iskola létszáma, 1272 fő.

Drámapedagógia mint módszer

A „Tudatosan alkalmaznak-e drámapedagógiát (drámajátékos megközelítést, drámapedagógiai eszközöket) a többi iskolai tárgy módszertanában?” kérdésre 62 igazgató adott igen választ. Valószínű: a kérdőívet elkötelezett intézmények töltötték ki. A tantárgyi megoszlás szinte valamennyi tantárgyat megjelöli: dráma és tánc (2), etika (1), idegen nyelv (1) magyar nyelv és irodalom (52), matematika (3), olvasás (1), szolfézs (1), ének-zene, erkölcstan, környezetismeret, történelem, osztályfőnöki, küzdelem és játék, rajz, nemzetiségi nyelv, természetismeret, napközi, biológia, hon- és népismeret, testnevelés, a magyartanításban a legelterjedtebb. A drámapedagógiát kompetenciafejlesztésre 52 intézmény használja. E körben megjelenik szövegértés, kommunikáció, ön- és társismeret, osztályközösség építés, szakmai elmélet és gyakorlat, informatika, kreatív színházi gyakorlat, kreatív mozgás és tánc, beszédtechnika, tánc, valamint az alapfokú művészetoktatás színjáték, valamint beszéd és vers tantárgya.

Drámapedagógusok az iskolában

Körömi Gábor

Mitől lesz az ember drámapedagógus? Amit e tanulmányban papírra vettem, tartalmazza mindazon pedagógusok (elsősorban drámapedagógusok) kéznyomait, akikkel eddigi munkáim során találkoztam. Nem szavaim felelősségét hárítom, igyekszem kifejezni köszönetem és tiszteletem a tőlük kapott útravalóért.²¹

²¹ Első és meghatározó mesterem a sok nagyszerű pedagógus mellett, akikkel az általános és a középiskolában volt szerencsém találkozni, Kaposi László volt. Találkozhattam Gabnai Katalinnal, Rudolf Ottóné Galamb Éva néniel, együtt dolgozhattam Szakall Judittal és csapatával a Marczibányi téren, nemzedéktársaim közül is sok tehetséges pedagógussal az elmúlt huszonöt évben. Színjátékos múltam, főiskolás, egyetemi éveim alatt számos alkalommal találkoztam a pedagógia és a nevelés célrendszerének kérdéseivel. Az ELTE Tanárképző Karán a pszichológia stúdióban Harday Ildikó csöpögtette belénk saját hitvallását, észre sem vettük, hogyan vált ez belső értékrenddé. Sokáig azt hittem, hogy pedagógiáról vallott nézeteimet én találtam ki, aztán rá kellett jönnöm,